

Q. D. B. V.

QVÆSTIONEM SCHOLASTICAM:
**AN CREATURA
CREATIONIS CAUSA,
VEL PRINCIPALIS VEL
INSTRUMENTALIS POSSIT
ESSE?**

DEI GRATIA

& Inclutæ Facultatis Philosoph. Indultu,
SUB MODERAMINE

Speçtabilis hodiè DECANI,
DN. VALENTINI ALBERTI,

SS. Theologiæ Doctoris, ejusdemque P. P. Extraordinarij, Log.
& Metaph. Ordinarij celeberrimi, Consistorij Elect. & Duc. Assessoris,
Alumnorum Electoral. Ephori, Academiae Decem-Viri, Colleg.
B. M. V. Collegiati, ejusdemque & Nationis Polonicae Se-
nioris, Viri de omnibus queis fungitur officiis
præclarissimè meriti,

*Dn. Patroni & Præceptoris sui Parentis instar ad cineres
usque devenerandi,*

Publico placidoque Eruditorum examini

H. L. Q. C.

subjicit

AUTOR & RESP.

HENRICUS VOLCKMAR SCHERZER, Lips.

Philos. Baccal. & SS. Theol. Stud.

Die XXVI. Januar. A. O. R. M. DC. XCII.

Coll. diss. A
1, 59

LIPSIÆ,
Stanno FLEISCHERIANO.

9. 3pl.

a. T. 59.

V I R O

Præ-Nobilissimo, Excellentissimo

& Consultissimo,

D O M I N O

GOTTFRIED BARTH,

J. U. Doctore celeberrimo, nec non Causarum Forensium Patrono Famigeratissimo,

Dn. Patrono, Hospiti ac Adfini summo observantiæ cultu prosequendo.

Ut &

V I R O

Plurimum Reverendo, Amplissimo atq; Præcellentissimo,

D O M I N O

M. JOH. GUNTHERO,

SS. Theol. Baccal. Templi Lipsiensium ad

D. Thomæ Diacono vigilantissimo, & Coll. B. M. V.

Collegiato gravissimo,

Domino Patrono, Fautori & per aliquot jam

lustra Præceptori suo uti fidelissimo, ita nullo non honoris cultu atatem devenerando,

Quicquid est primitiarum harum Academicarum, in gratæ mentis tesseram, & ulteriorem Favorem conciliandum, cum voto omnigenæ prosperitatis

D. D. D.

AUTOR.

Ad
Nobiliss. Eruditissimumque
DN. RESPONDENTEM,
Affinem M. Dilectissimum.

Recte facis, quod disputas, & antequam in Schola coroneris, in cathedra præliaris. Argumentum autem, in quod sponte tua incidisti, num ad palatum sit omnium, valde ambigo. Depromptum id est ex ingeniosa Scholasticorum supellectile, quam hodiè inter scorias aut quisquilias non pauci abjiciunt; tantum abest, ut ament eam æstimentq̃. Nosti verò, quàm audax sit calumnia, ut B. Parenti Tuo, quid? B. Hülsemano, Præceptori ejus ac meo, nihil exprobret magis, quàm eximias in hoc studio progressiones, dataque publicè haud vulgaria ejus specimina. An igitur Tibi parcat, paterna vestigia jam pressuro? Sed bono sis animo, minusque, quàm canum latratus, illorum hominum convitia metuas. Nesciunt enim, quid loquantur aut scribant.

bant. Nec enim mihi ullus est notus, qui ex
illis Scholasticæ eruditionis osoribus, calleat e-
am, quidque in recessu habeat nec ne, noverit.
Plura non addo. Nam hoc sufficit, ut cum cœ-
cis de coloribus iudicium ferentibus eos compa-
rare possis: Imò ut objicias illis tritum istud:
Ars non habet osorem, nisi ignorantem. Mihi
verò vel maximè ideo tuus hic conatus non di-
splicet, quòd de ingenio Tuo testetur, ad hæc a-
liaque gravissima studiorum genera feliciter
pertractanda non inepto. Quod si accesserit,
de quo non dubito, indefessa diligentia, divi-
naque, quam animitus Tibi apprecor, gratia &
benedictio, novum Ecclesia habebit aliquando
Scherzerum, quem invidi ac malevoli frustra
oderint, boni omnes meritò colant & veneren-
tur. B. V. E. Mus. 23. Januar. A. 1692.

D. VAL. ALBERTI.

CAPUT I. DE PRÆSUPPOSITIS.

§. I.

Mnium Terminorum in themate χ^{τ} συμ-
πλοκῶν adhibendorum evolutionem esse
necessariam, neminem, nisi omnis me-
thodi ignarum, inficias iturum confido;
quapropter & nos jam statim accingimus
ad eorum explicationem.

§. 2. Creatio verò, quæ vox est una è præcipuis h. l.
omni ævo variè accepta fuit. Fuere 1.) qui ad primam
rerum productionem, quæ ipsissima fuit creatio, aliquid
materiale prærequisiverunt. Pertinet huc *Anaxagora*
materia præjacens; vid. *Arist. Metaph. cap. 6. Lib. 1.* quæ
chaos alias nomen induit, testibus *Lactant. L. VII. c. 3.* &
Augustino de C. D. L. XI. & XII. qui multa insimul de hac
materia disseruere. Offenditur Marcionis, Hermogenis &
Manetis materia æterna, Thaletis & Audeani aqua æterna,
Democriti & Epicuri Atomorum concursus omnia con-
stituens. Reperitur 2.) Aristotelis non causalitas sempiternorum principiorum 2. *Metaph. c. 1.* quæ non causalitas
partim oppugnatores in *Gregorio in 2. dist. 1. quest. 1. Marsil.*
in 2. q. 1. Art. 2. Bessar. & aliis, defensores partim in *Averroë*
2. Metaph. Scoto quodlib. quest. 7. & aliis offendit. Occurrit
3.) *Valentia*, qui *Disp. III. Quest. 3.* creationem pro DEO
ipso habuit una cum *Maccovio*; vid. *Maccov. rediviv. p. 133.*
seqq. Plura desiderantem ablegamus ad *Suarezii Tom. I.*
Disp. XX.

§. 3. Nos autem descripturi hunc attributorum
B. actum

actum (cū attributum ipsum accuratè loquendo non sit,) dicimus creationem esse productionem substantiæ ex nihilo.

§. 4. Dari creationem vel solam adhibentibus rationem patere credo. Solidissime hoc probarunt viri eruditissimi, inter quos haud ultimi sunt *Thomas P. I. q. 44. Art. 1. Alenf. p. 2. q. 6. Art. 6. Hervæus* & alii. Adhæc Scholastici, optimi hac in palæstra Magistri, per triplicis viæ suæ (de qua vid. *B. Parentis Syst. L. II. §. 2. p. 35.*) modum primum, nimirum causalitatem, creationis ex lumine naturali demonstrabilitatem accuratè inculcant.

§. 5. Productio Substantiæ generis locum in definitione occupat, sive intelligatur creatio secunda, qua Deus ex nihilo privativo, seu rectius inhabili, productis esse suum largitur; quæ mediata passim audit creatio; sive prima, qua DEUS immediatè omnia ex nihilo negativo immediate produxit.

§. 6. Nihilum itaque quod differentiam denotat, dispescitur (1.) in nihilum subjecti, quod est purum putum nihilum negativum, ubi subjectum est nihil, hocque creationi primæ tribuit §. præcedens. Sic nihilo negativo chaos & Angeli, nec non animæ Protoplastorum & lux primigenia, suam debent originem. Et 2.) in nihilū sui, quod in se quidem aliquid est, interim tamen respectu hujus effectus producendi nullam aptitudinem aut proportionem in se habet, ut cum Adami corpus ex gleba terræ fuit conditum.

§. 7. Causa h. l. propter diversitatem causalitatis in principalem & instrumentalem abit.

§. 8. Causa principalis nobis est, quæ per virtutem vel æque nobilem cum effectū, vel nobiliorem influit in actionem, per quam talis effectus producitur. vid. *Svarez. Disp. XVII. Sect. II.*

§. 9.

§. 9. Causam instrumentalem Scotus à causa principali per antonomasiam seu omnino independenter operante distinxit. Sed impropriam esse hanc distinctionem ratus, ita illam definitio: Causa instrumentalis est, quæ elevatur ad producendum effectum virtute causæ alterius, ut plurimum se nobiliorem; ut virtus feminalis respectu viventis. vid. *Arriagam Diss. XV. phys. Sect. 3.*

§. 10. Varias autem hujus distinctionis divisiones & acceptiones esse vel unica *Svarezii Diss. XVII. Sect. 11.* demonstrat; sed hæ non sunt hujus loci. Infrà tamen nonnullas in responsionibus ad argumenta opposita, in c. II. hujus dissertationis sumus adducturi.

CAPUT II.
DE
IPSIIS QVÆSTIONIBUS
PRINCIPALIBUS.
SECTIO I.
DE
PRIMA QVÆSTIONE.

Quæritur: An creatura possit creationis causa principalis esse? Negativam sequentibus innisi fundamentis tuemur.

§. 1. Universaliores nempe effectus (i.) ad universaliores & priores causas sunt reducendi; inter omnes autem effectus est universalissimus ipsum esse; unde oportet proprium & universalissimum effectum esse primæ & universalissimæ causæ, quæ est ipse DEUS. Unde etiam dicit *Thomas P. I. Q. 45. Art. V.* quod nec Intelligentia nec

anima det nobis esse, nisi in quantum operatur operatione divina, & per consequens saltem ut instrumentaliter, non vero principaliter. confer *Fonsec. in M. Arist. L. V. c. II. Q. VIII. Sect. II.*

§. 2. Porro, (2.) si creatura creat principaliter, necesse est habeat virtutem infinitam simpliciter, ac proinde essentiam infinite perfectam, quæ creaturæ repugnat. Quanto enim id, ex quo aliquid fit, est elongatius, ut loquuntur, ab actu, tanto in agente requirit majorem perfectionem, ut uno aut certis numero actibus & certa duratione ex ipso illud fiat; sed id, ex quo res creatur, ita elongatum est ab actu, ut superet omnem aliam elongationem vel saltem mente perceptibilem; requirit igitur in creante principali virtutem infinitam simpliciter. Hanc elongationem probo exinde, quia nihil & aliquid creationis sunt termini, inter quos nulla planè intercedit proportio. Similis demonstratio legere est apud *Arist. 4. phys. c. 8.*

§. 3. Ulterius (3.) quicquid est ab alio, id non potest creare principaliter. Atqui creatura est ab alio. E. Maj. prob. omnis effectus innititur suæ causæ; creaturæ ergo innituntur causæ suæ conservatrici; & per consequens non modo in esse sed etiam in omnibus perfectionibus. Hinc ipsæ principaliter, ut causa sua conservatrix, creare nequeunt. Min. prob. quia nomen creaturæ importat *ἕκαστον* sc. quod sit ab alio.

§. 4. DEUS (4.) conservat omnes res concurrente ad omnes actiones; creatio autem est actio. E. si creatura creat, DEUS aut concurrat ad illam actionem, aut non. Non posterius, quia juxta Aratum *ἐν αὐτῷ ζῶντι, καὶ κινῆμεθα καὶ ἔσμεν*. Ergo prius. Sed id non creat principaliter, sed saltem instrumentaliter.

§. 5. Impossibile quoque (5.) est creaturam aliquam

quam à creatura creari posse, quia impossibile est potenti-
am aliquam productivam se ipsam claudere subobjecto suo
adæquato; omnis enim creatura continetur sub ente cre-
abili; ergo non potest pro objecto adæquato potentia suæ
habere ens creabile.

§. 6. Si (6.) duplex virtus principalis, qua homo
saltem pollet ad agendum, non comprehendit virtutem
creandi, sequitur quod homo, tanquam creatura nobilissi-
ma, non possit creare. Verum est prius. E. & posterius.
Consequentia probatione nulla indiget. Probo prius:
Duplex enim tantum est virtus, teste *Suarezio P. I. Diss. 20.*
& tertia non datur; vel connaturalis & debita, scil. manans
à principiis naturæ, ut est calor in igne, vel superaddita seu
indita naturæ, ut lumen gloriæ in beato. Atqui prior pla-
nè non præstat, ut homo creare possit; posterior tantum,
ut instrumentaliter.

§. 7. Accuratè (7.) hinc philosophatur Scotus, cu-
jus hæc est probatio:

O creatura aut est materialis aut spiritualis.

Atqui neutra ex his creare potest. E. Nulla.

Prob. nexum: duo enim membra includentia immedia-
tam & contradictoriam oppositionem complectuntur o-
mnes creaturas possibiles. Min. prob. quoad prius de
materialibus creaturis, quia crearet vel per materiam, vel
per formam, vel per accidentia. *Non per materiam,*
quia hæc est pura potentia passiva, & actio intrinsecæ ejus
entitati & imperfectioni repugnat. *Neque per formam*
materiale; quia talis est modus agendi, qualis est essen-
di; omnis autem forma materialis habet connaturalem
dependentiam à subjecto: ergo etiam ageret dependen-
ter, quod creationi principali prorsus repugnat. *Neque*
per accidentia, quia vi concludendi à magis ad minus ac-

cidentia non possunt creare, cum forma substantialis sic producere nil queat, quæ tamen quoad perfectionem accidentia antecedit, ob dependentiam quam accidentia agnoscunt majorem. Idem patet de creatura spirituali; Ob communem quidem rationem indè, quòd hujus etiam potentia sit finita; Ob specialem, quod ne per intellectum quidem & volitionem, quas quatenus spiritualis possidet proprias, non potest creare. Nam substantia per accidentalem actum potest produci; intellectio autem & volitio sunt accidentia. Hanc conclusionem tenet quoque *Augustinus L. de Gen. ad lit. c. 5.* ubi ait: *Angeli autem nullam omnino possunt creare naturam: solus enim uniuscujuslibet nature sue magna sive minima creator est DEUS.*

§. 8. Si verò (8.) cum denegantibus causis secundis omnem actionem faceremus, rem totam hanc facile conficeremus; sed veteres jamjam in hanc sententiam fuisse invecos, vel ex *Cic. L. II. de divinac.* videre est, qui ridiculum & absurdum hujus quæstionis autorem appellat. Sed ex tanto actionem omnem negantium coetu, qui videri potest in *Colleg. Conimbric. L. II. Phys. C. VII. Q. XI.* persuasum habeo plurimos putasse, nullam actionem à creatura tanquam causa prima procedere posse, sicque vim creandi ei denegasse.

§. 9. Patres quoque (9.) nostram probaturi sententiam ab experientia non ineptè argumentantur, docentque, de facto nullam creaturam unquam aliquid creasse. vid. *August. de C. D. L. 12. c. 24. Tertull. Libr. de prescript. heret. Damascenus L. 2. c. 3. & Cyrill. Alex. L. 2. contra Jul.* Vide plures apud *Franciscum de Oviedo*, qui Patrum autoritate adductus nostræ sententiæ subscribit, *P. I. C. XIII. punct. IV. p. 290. §. 2.*

SECTIO

SECTIO II.
DE
QVÆSTIONE SECUNDA:
P A R S I.
DE
THESI NOSTRA.

*Quæritur: An creatura possit creare instrumen-
taliter? Aff.*

§. 1. Aggressuro hanc Quæstionem status contro-
versia ante omnia paucis proponendus erit. Quæritur
nempe, num creatura, non juxta dispositiones naturales,
sed tantum secundum virtutem à DEO communicatam,
instrumentaliter aliquid creare possit, si DEUS vellet?
quod affirmamus & probamus.

§. 2. Quicquid (1.) non implicat contradictionem,
id DEUS potest facere; sed quod creatura assumatur ut in-
strumentum ad creationem, non implicat. E. DEUS
creaturam tanquam instrumentum creationis potest assu-
mere. Probo Minorem: Si enim implicaret, id fieret aut
ratione DEI aut creaturæ. Atqui hoc fit neutrius ratione.
Nec enim DEO per hoc aliquid accedit, nec creaturæ de-
cedit, quò natura ejus evertatur.

§. 3. Probo (2.) ulterius, quia DEUS non raro u-
sus est ad effectum supernaturalem elevatis instrumentis,
non signis solum, ad quorum præsentiam DEUS operetur
ex pacto, secundum mentem *Riveti* cum suis sociis *in Exod.*
p. 186. Ita per sacramenta & verbum gratiam supernatu-
ralem confert; quòd ulterius probat *B. Dannb. de miracu-
lis p. 20.*

§. 4. Argumentor (3.) ita: Si miracula patran-
di

di potestas creaturæ potest communicari, sequitur quod creatura possit esse instrumentum creationis. Atqui verum est prius (quod potestas miracula patrandi possit communicari creaturæ,) E. etiam posterius, (quod creatura possit esse instrumentum creationis.) Probo consequentiam, quia miracula creationi æquiparantur; vid. *B. Parentis Syst. Loc. de Creat. p. 86.* Minor prob. per experientiam. vid. *Act. III. v. 12.* ubi ab Apostolis facta fuere miracula, non verò *ιδία δυνάμει*. E. tantum instrumentaliter.

§. 5. Quoniam autem Adversarii potentiam obedientialem passivam concedunt creaturis, ut apparet ex *Arriaga Disp. XI. Phys. p. 288.* concludo (4.) ita: si datur potentia obedientialis passiva in omnibus rebus ad quascunque formas, datur etiam potentia obedientialis activa ad omnes formas. Prius est verum. E. & posterius. Probo consequens, quia difficilius esse videtur, efficere ut aliqua forma dependeat à subjecto, quod ex se non respiciebat, quam efficere, ut effectus pendeat à causa extrinseca, ad quam ex se non dicebat ordinem; quia imperfectior modus dependendi est, dependere à causa materiali seu subjectiva, quam ab extrinseca seu efficiente. E. si quodlibet subjectum potest elevari ad recipiendas quascunque formas, poterit & ad quæcunque extrinsecè efficienda.

§. 6. Pontificios autem maxime miror transubstantiationem affirmantes, & creaturæ vim instrumentariam creandi denegantes. Profitentur enim panem annihilari & in corpus Christi abire. Vide inter innumeros alios *Estium IV. dist. XI. §. 6.* qui totam inquit substantiam panis in totam substantiam corporis & totam substantiam vini in totam substantiam sanguinis converti; planè secundum *Concil. Trident. fulminans Sess. XIII. c. II.* Cùm itaque passim inter illos audiatur: *qui me creavit sine me, nunc creatur median-*

mediante me; vid. *Regium in Suarez p. 329.* subsumo ego
καὶ ἄνθρωπον: Sacerdos creat. Sacerdos est creatura. Ergo
creatura creat. Confer. Vasquez. Disp. 28.

§. 7. Argumentatur *Bannes Q. XLV.* in Thomam
sequentem in modum: Si agens naturale potest produce-
re de novo materiam primam, sequitur quod possit creare.
Consequentia patet: quia materia hæc non potest incipe-
re, nisi per creationem. Antecedens probatur; Ex vinò
consecrato potest agens naturale generare acetum. Ergo
producere materiam primam. Probatur consequentia;
quia tunc de novo incipit esse materia & forma aceti.
Contra Pontificios hoc saltem dictum velim, quos contra
iterum argumentor ex concessis; alios enim transubstan-
tiationem negantes non esse assumpturos fateor. Qua-
propter in Pontificiorum saltem gratiam hoc argumen-
tum (non satis alias probatum *B. Parenti in syst. MSS. p.*
86.) tanquam ex præsupposito eorum falso protuli.

§. 8. *Rada* ipse negans instrumentum creationis
dari posse *P. II. C. II. p. 43.* Instrumentum ex mente Ca-
preoli, Cajetani & Ferrar. ita definit: *Instrumentum est, quod*
alteri in agendo subordinatur, & non habet propriam for-
mam activam in suo ordine, per quam agat, sed solum agit
per actualem motionem alterius moventis. Jam vero hac
ratione dicere, possibilem esse creaturam, quæ tale possit
esse instrumentum creationis, nil video quod obstet, cum
omnipotentia Dei hoc ipso nil derogetur, neque in natu-
ra creaturæ quicquam evertatur.

§. 9. *Franciscus Bona Spei P. I. Pbyf. Tract. II.* non
inepte ita concludit: Quia Deus dat esse, dare etiam pot-
est operari; & quia dat esse ex nihilo sui & subjecti, dare
etiam potest operari, videlicet ex nihilo; & per conse-
quens, si creatura operatur ex nihilo, jussu Dei agit in mo-
dum instrumenti.

C

§. 10.

§. 10. Plura desiderans adire potest *Franciscum d' Abra de Raconis p. III. Pbil. Tract. de princip. Arriagam Disp. XI. Pbyf. S.V. & alios.*

SECTION. II. PARS II.
DE
ANTITHESI.

§. 1. Ultimam jam Disputationis nostræ partem, constituat contrariæ sententiæ dilutio. Offendimus autem tot adversarios, quot ferme, si paucos excipias, habemus Scholasticos, quibus cum præter alios, è Nostratibus etiam facit unus & alter. Catalogum dissentientium si desideras, evolve *B. Qvæsted. Syst. Loc. de creatione.*

§. 2. Potissimum verò eorum argumentum hoc esse censeo. Ad rationem nimirum instrumenti requirunt, ut per aliquid sibi proprium operetur, dispositivè ad actionem principalis agentis; sed nulla (dicunt) creatura potest dispositivè operari per aliquid sibi proprium ad actionem Dei creantis. Ergo ipsius instrumentum esse nequit. Ita concludit *Bannes in Thomam P. I. Q. 45. Art. V.* Verùm enim verò respondeo: Creaturis tantùm juxta ordinem naturæ actionem hujusmodi dispositivam repugnare, per absolutam autem Dei potentiam talem eis actionem minimè esse contrariam. Instat: De intrinseca & essentiali ratione instrumenti esse, ut operetur propriâ virtute dispositivè ad actionem principalis agentis. Ergò cum nulla creatura id possit facere, etiam omnem illi repugnare vim creandi. Resp. propriâ virtute operari non esse instrumenti, sed causæ principalis, quod *Bannes P. I. Q. 45. Art. III.* concedit ipse; præterea quoque dispositionem, quam

quam desiderat, à Deo creaturæ posse communicari persuasum habeo. Ad hæc actio instrumenti sapissimè non est alia ab actione principalis agentis, (ut inter pennam & Scribam), & hæc ratione instrumentum non operatur dispositivè ad effectum principalis agentis. Confer *Francisc. de Oviedo Phys. EXIII. de creat. §. 2.* qui quidem sententiam Thomæ fovet, sed hoc argumentum planè negligit.

§. 3. Objiciunt alii contra rationes supra adductas, quod non repugnet, dari creaturam, quæ ne divinitus quidem possit elevari ad omnes effectus. Ergo non esse universaliter verum, dari in omnibus eam potentiam obedientialem ad omnes effectus. Resp. repugnare hoc prorsus omnipotentia divina. Falsum enim esse censeo, aliquam posse produci creaturam, cui à Deo virtus creatrix communicari nequeat, licet nulla insit aptitudo; quale erat illud lutum, quo Christus cæci aperiebat oculos, quod neque aptitudine neque potentia quicquam tale agendi pollebat, accedentibus autem viribus præternaturalibus efficiebat, quod ipsi naturaliter aliàs repugnabat.

§. 4. Urget *Granadus ad 2. 44. p. 1.* quod nullum instrumentum unquam operetur, nisi priùs quasi efficiendo aliquid: sicut calor disponit passum ad formam ignis; & inde subsumit, eo ipso quod tale instrumentum, cum habeat vim passum disponendi, non operetur ex nihilo, sed ex passo: Ergo non possit creare. Ad hoc respondeo primò: nullum instrumentum debere aliquid prævium operari, quod probo ex ejus concessis, dum alibi concedit aquam in baptismo physicè causare gratiam; ast hæc ablutio nil producit prævium ad gratiam, sed immediatè assumitur ad instrumentaliter operandum. Ergo potest aliqua creatura immediatè sine illa præviâ dispositione elevari ad creandum. Instat *Granadus*; se solùm statuere

ex mente Thomæ, in effectu debere esse aliquid, quod correspondeat ipsi instrumento, sive id sit prævium, sive identificatum cum ipso effectu. Verùm sic nego applicationem, quia in effectu producto correspondet aliquid creaturæ creanti: totus enim effectus producitur ab eò simul cum Deo.

§. 5. Objiciunt porrò contra argumentum à transubstantiatione κατ' ἀνθρώπων desumptum, superiusque adductum, injuriam sibi fieri clamantes, cum sacramenta tantum causas morales, non physicas, esse dicant. Ita *Vazquez disp. 28. c. 6.* inquit, *Sacramenta non operari physice ad effectum suum, sed solum ut instrumenta moralia.* Hæc sententia est *Scoti in 4. dist. 1. q. 1. Becani Sum. Theol. Schol. p. III. Tract. II. c. 3.* qui probabilius, inquit, est, *Sacramenta non esse physica instrumenta gratiæ, sed tantum moralia.* Ita quoque *Melch. Canus in Relect. Ledesma in 4. dist. 1. q. 3. & Guilielmus Paris. l. 1. de Sacr. sentiunt.* Imò *Rada P. II. Contr. II.* omnibus veteribus Theologis eam tribuit. Resp. quicquid sit de Sacramentis; Missificans tamen est causa instrumentalis physica, quæ ex ipso instrumento transubstantiando creat. Argumento rita: Cui competit definitio, ei etiam definitum. Atque Missificanti competit definitio instrumenti physici. Ergo etiam definitum. Major tenet. Min. prob. adductione instrumenti physici definitionis ex ipso *Rada P. II. C. II. p. 44.* desumptæ & ita se habentis: *Causa physica est, qua impressione qualitatis aut per naturalem motum, vel per propriam formam, verè realitatem effectus attingentem, operatur.* Applicatio fit in illo trito eorum: *Qui me creavit sine me, nunc creatur mediante me.* Conf. *suprà Sect. II. part. 1. §. 6.*

§. 6. Objicit *Vazquez in Disp. 28. c. 6.* hanc sententiam

tiam

tiam nec in Theologia nec Philosophia firmum habere fundamentum. *Primum* quidem non in Theologia, quia ad nullum mysterium fidei nostræ videatur necessarius concursus physicus ejusmodi instrumenti. *Deinde* hanc virtutem instrumentariam sive obedientialem cum philosophia pugnare probat inde: *si*, inquit, *talis virtus instrumentaria esset in rebus, deberet esse nativa cuilibet rei, cum non esset ab extrinseco derivata: Atqui nulla virtus creaturis nativa esse potest ad quemlibet effectum: Ergo neque talis instrumentaria virtus ipsis inesse potest.* Contra primum Resp. *primò*: nullos transubstantiationem affirmantes id posse negare, ut ostensum est supra: *secundò*, licet iste concursus non sit necessarius, volente tamen Deo esset dabilis, quia possibilis. Secundum quod attinet, nego & pernego, talem virtutem in creatura debere esse nativam, cum oporteat esse dativam, aut infusam à Deo; secundum superius dicta.

§. 7. Objicit non nemo Nostratum è *Fonseca C. V. Met. c. II.* *Si ulla creatura posset concurrere ad creationem, periret argumentum, contra Judæos, Arrianos & Photinianos, pro astruenda Deitate Filii & Spiritus Sancti, ab opere creationis petitum. Si enim (inquiunt) aliqua creatura posset aliquid ex nihilo producere, non, quisquis creator dici posset, Deus esset.* Verum infirmam Conclusionem esse, exinde assero, quia non subsumunt de creatione instrumentali contra hæreticos, quam nos statuimus, sed de principali, quam ipsi creaturis denegamus; Et posito, quod concederemus principalem, quod non facimus; tamen dispar adhuc videretur ratio, quia divinis personis competeret essentialiter, creaturæ autem per communicationis saltem gratiam & participativè.

§. 8. Objicit autem *Fonseca ipse Metaph. V. c. II. q. 8.*

Sect. II. requiri ad creandum instrumentaliter, virtutem pariter infinitam ac ad creandum principaliter, quia equè instrumentum ex remota potentia perfectè agere debet concurrando cum agente principali in reducenda ad actum remota potentia; quia igitur id (scilicet nihil,) ex quo res creetur, infinitè remotum ab actu sit; Ergo etiam potentiam infinitam requiri. Verùm enim verò nego virtutem infinitam requiri ad instrumentum: hâc enim ratione pari ambularent passu causa instrumentalis & principalis, quod absurdum, cùm agere per potentiam infinitam differentia sit non infima principalis & instrumentalis causæ h. l.

§. 10. Communis denique Scholasticorum consensus, quem nonnulli objiciunt, efficaciter probat, secundum illos ipsos, in quæstione de facto: verum in quæstione de possibili non videtur urgere. Adde, plures Scholasticorum solùm loquutos esse de creaturis, de facto existentibus, non autem de possibilibus. Ita sentit *Arriaga Diss. XI. Phys. Subs. II. p. 290.* Tandem, quid illi ad nos? Amicus nobis Thomas, amicus Scotus, sed magis amica veritas.

§. 11. Præter hanc verò Antithesin datur & alia, quæ creaturam principaliter creare posse statuit. Sed quò audacior, eò etiam infirmior est; quam ob causam etiam illam *suprà in Sect. I.* afferre ac refellere negleximus. Ne tamen planè intacta abeat, brevibus hîc eam examinabimus.

§. 12. Primum eorum sit argumentum, quod *de Rada* affert *Lib. II.*

Quicquid dat esse alicui, id creat illud cui dat esse. Atqui compositum accipit esse à causâ creata, (nisi è medio omnem actionem creaturæ tollas.) Ergo aliqua causa creata creat. Min. prob. ex *Arist. 5. phys.* ubi dicit: generatio est ad esse.

Ast

Ast Resp. statim limitando:

Quicquid alicui dat esse *ex nihilo*, id creat. Sic nego minorem. Nullum enim poterunt afferre compositum, quod à creatura sine præexistente materia sit productum.

§. 13. Eò verò audaciæ procedit *Avicenna*, ut de facto unam creaturam aliam creasse affirmet *9. Metaph. c. 4.* Dicit nempe, secundam Intelligentiam productam esse à Deo, & tertiam à secunda (& sic porro), nullo præsupposito subjecto. Videamus jam duplicem ejus rationem.

§. 14. Primo differit sequentem in modum: Si à prima Intelligentia non potest produci, nisi tantum una, sequitur quod secunda intelligentia produxerit tertiam; sed talis productio est creatio, quia est *ex nihilo*: Ergo creatura, quia secunda Intelligentia creatura est, creat. Probo Anteced. A causa una & vera non potest esse immediate nisi unus effectus: sed prima causa est omnino una & simplex: Ergo cum tertia Intelligentia sit creata, erit creata à secunda, & quia in causis essentialiter subordinatis sicut secunda est à prima, sic tertia à secunda & sic porro: Secunda autem à prima, tanquam à principio: Ergo etiam tertia, à secunda tanquam principio erit creata.

§. 15. Responsuro autem ad hanc objectionem distinctio illa *Scoti 4. dist. 1. q. 1.* erit adhibenda; quâ bifariam causam principalem sumi docet. Primò pro causa, quæ in agendo superiorem causam non agnoscit, cui subordinetur sic, quod agat independentem à superiori causa agente; in qua significatione solus Deus est principium. Secundò dicitur causa principalis illa, quæ per propriam & intrinsecam formam operatur & agit, licet in agendo

gendo

gendo per eam sit subordinata causæ superiori agenti. In hac verò significatione omnes causæ secundæ, quæ per proprias formas operantur, causæ principales dici possunt: ut Sol, homo generans alium. Applico: Ab Intelligentia prima, hoc est, à Deo, dependet omnis Angelus, tanquam à causa principali in primo significato: Ab Angelis reliquisque creaturis principaliter operantibus, effectus suus tantum in secundo; in quo non datur causa, quæ creare possit.

§. 16. Secundò objicit: Corpus potest producere aliud corpus, ut patet. Ergo una Intelligentia aliam: Ex *Arist. 1. 5. 4. Metaph. Tunc unumquodque perfectum est, cum potest sibi simile producere*: sed Intelligentiæ sunt multo perfectiores corporibus: Ergo producere sibi simile poterunt; sed non possunt producere, nisi per creationem: Ergo intelligentia creata potest creare aliam. Verum enim verò Resp. Propositionem Philosophi procedere in illis, ubi non repugnat naturæ, communicari à simili in specie; sed non quodcunque perfectum in specie potest communicare suam naturam, nisi quando ipsa natura est communicabilis ab extra, ut accidit in homine & equo. Angelus igitur propterea non potest creare, quia ejus natura non est communicabilis. Meminerunt hujus Avicennæ sententiæ *Fons. in Metaph. Arist. L. V. c. II. q. 8.* & ante eum *Thomas P. I. q. 45. Art. V.* & alii.

§. 17. Objiciunt porrò: Quantò major est resistentia ex parte facti, tantò major virtus requiritur in faciente; sed plus resistit contrarium quàm nihil: Ergo majoris virtutis est aliquid facere ex contrario (quod creatura facit), quàm aliquid facere ex nihilo. Et per consequens creatura multò magis ex nihilo quam ex contrario poterit producere aliquid. Resp. invertendo; multò majoris

talo, hac ratione probo, quia creatura tunc ageret ex vir-
tute concessâ & non propria, ac per consequens non prin-
cipaliter. Virtus enim illa, per quam agit, aliud adhuc
agnoscit principium, nimirum communicans. Obje-
ctiones reliquas *Durandi* ejusdem ferme farinae accuratis-
simè resolvit *de Rada P. II. C. 2. p. 42.*

§. 21. E Nostratibus nobiscum faciunt *Gerhard.*
Isagog. D. X. C. 3. §. 4. Jac. Martini C. II. Metaph. Exercit. V.
Theor. 2. Scheibl. Met. P. II. c. 3. Dorscheus in detectione male
Fidei Pap. p. 1157. Scharff. L. II. Pnev. Hornejus D. Theol.
V. Calov. Tom. III. Syst. Art. V. Quenst. Syst. Loc.
de creatione.

S. D. G.

COROL-

COROLLARIA.

I.

Ad ens rationis non sufficit (1)
non esse (2) non posse esse.

II.

Deus sine absurditate in prædi-
camentum recipi potest.

III.

Dubitatio, an Deus sit? est tem-
porarius Atheismus.

IV.

Angeli licet mutare possint π°
suum, tamen sunt immobiles.

V.

Geographiæ notitia omni lite-
ris navaturo operam est necessaria,
e. c. si spectes Theologum, ad
Bibliorum, historiam Ecclesiasti-
cam ut taceam, evolutionem,
exactissima non modo Palæstinæ,
verum

verum & reliqui orbis conducit no-
titia; &c.

VI.

Historia universalis non potest
dari.

VII.

Causa prima concurrat ad omnes
causas secundas.

VIII.

Causæ secundæ libere possunt
agere.

IX.

Iris fuit ante diluuium.

Coll. diss. A. 1, misc. 59.